İki tasavvuf mesleği: Vahdetü’l - vücud ve vahdeti’ş-şuhud

Necat Özdemir: “Risalelerde de geçen vahdetulvücut ve vahdetuşşuhut nedir? Kısaca ve anlayacağımız şekilde anlatır mısınız?”

MESLEK OLARAK VAHDETÜ’L-VÜCUD

Dokuzuncu Lem’a, Vahdetü’l-Vücudun ince sırları ile ilgili sorulan sorulara cevap sadedinde yazılmıştır. Vahdetü’l-Vücut, varlıkta birlik demek olup, gerçek vücut sahibi olarak sadece Cenâb-ı Allah’ı bilmek, O’nun dışındaki diğer varlıkları Cenâb-ı Allah’ın varlığı yanında birer hayal veya gölge görmeye dayanan bir tasavvuf mesleğidir. Meslek, kendi bütünlüğü içinde düşünüldüğünde doğru fikirlere sahiptir. Fakat kendi mantığının dışından bakıldığında, yani kendi bütünlüğü anlaşılmadığında, dalâlete ve yanlış düşüncelere kapı açabilecek tehlikeli çıkışlar ihtiva ediyor.

Günümüzde bu yolun takipçileri kalmamıştır. Ancak geçmişte Hallac-ı Mansur, Muhyiddini-i Arabî ve Sadreddin-i Konevî gibi az sayıda evliya bu yola süluk etmişlerdir. Zevkli bir kalp ve aşk yoludur. Aklın sustuğu, aşkın da kalbe sarhoşluk verdiği bu mesleğe göre, Allah’tan başka gerçekte hiçbir varlık yoktur. Var olduğunu gördüğümüz eşya, hayalden, gölgeden ve zandan ibarettir. Gerçekte var değildir. Var olan yalnızca Allah’tır. Bu sebeple bu meslek sahipleri “La mevcude illa hu” (Allah’tan başka hiçbir şey yoktur) derler.

Oysa Kur’ân, “la İlahe illa hu” (Allah’tan başka İlah yoktur) demektedir. Çünkü gerçekte, Allah’tan başka varlıklar elbette vardır. İçinde yaşadığımız varlıklar âlemi, Allah’ın halk ettiği varlıklardan ibarettir. Var olan bir şeye yok demek, ya da hayal, vehim veya gölge saymak gerçekle bağdaşmaz. Kur’ân’ın ana caddesi bunu reddeder. Çünkü Bediüzzaman Hazretlerinin ifadesiyle, Hallâk, Rezzak gibi çok isimlerin mazharları olan varlıklar, hayal veya vehim sayılamaz. Madem Allah’ın isimleri hakikattirler; isimlerin mazharları olan varlıklar da hakikattirler.1

VAHDETÜ’L VÜCUD CADDE-İ KÜBRA OLMAMIŞTIR

Bu sebeple bu yola girenler İslâm Tarihi boyunca suçlanmaktan kurtulmamışlardır.

Meselâ Hallac-ı Mansur gibi bir hakikat âşığı “Ene’l-Hak” (Ben Hak’kım) dediği için şirkle itham edilerek idam edilmiştir.

Vahdetü’l-vücud mesleğinde mahv ve sekir vardır, yani kendini Hak önünde hiç bilmek ve bunun sarhoşluğu içinde yaşamak vardır. Bu meslekte akıl gözü bunun için kördür. Bu meslek bir felsefe mesleği değildir. Bu sebeple günümüzde felsefecilerin tevhid inancına sahip olmadan bu yola girmeleri sakıncalıdır, şirke kapı açar. Muhyiddin-i. Arabî bile bu sebeple “Bizden olmayanlar bizim kitabımızı okumasınlar.” demiştir. İyi bir tevhid inancı terbiyesinden geçmeyene ve âşık olmayana bu meslek zarar verir. Çünkü Allah’ın varlığı yanında varlıkları bir gölgeden ibaret gören ve yok sayan bu meslek, tevhid inancına sahip olmayanların elinde, “O’ndan başka hiçbir şey yoktur; her şey ondan ibarettir.” gibi bir söylemle, varlıklar adına Allah’ı yok saymak gibi tehlikeli bir inkârcılığa kapı açabilir.

Bununla beraber, bu yola girenler Hak aşkı için girdiklerinden, Bediüzzaman Hazretlerine göre Hak katında makbuldürler; fakat keşfiyatları mizansız olduğu için, hudutları çiğnemişlerdir. Bu nedenle şahısları itibariyle yüksek ve harika birer kutup oldukları halde, tarikatları gayet kısa kalmış ve rağbet görmemiştir.2

VAHDETİ’Ş-ŞUHUD MESLEĞİNE GELİNCE

Vahdeti’ş-Şuhud mesleği ise fark ve sahv mesleğidir.

Yani varlık noktasında boğulmamış, kulluk noktasında yoğunlaşmış, halk ile Hâlık’ı bir birinden ayırmış, yaratıcı ile yaratılanı birbirine karıştırmamış, bilâkis tefrik etmiş, arasına fark koymuş, Yaratıcıya vacibü’l vücud demiş, yaratılana ise mümkinü’l-vücud diyerek Allah’ın dışındaki eşyanın varlığını Allah’a bağlamıştır. Bu açıdan bu meslekte gidenler ehl-i sahvdirler. Yani yollarında akıllı ve uyanık yürümüşler, aklı ihmal etmemişler, akıl ile kalbi birlikte götürmüşlerdir.

Bu sebeple Bediüzzaman vahdetü’şuhut mesleği için “zararsızdır; ehl-i sahvın yüksek bir meşrebidir.” demiştir.3 Muhakemat’ta Bediüzzaman “Safi meşrep ise, meşreb-i ehl-i fark ve sahv’dır”4 demekle, şüphesiz, zararsız ve arı (safi) meşrebin fark ve sahv mesleği olan Vahdetü’ş-Şuhut mesleği olduğunu kaydetmiştir.

Dipnotlar:

1- Lem’alar (yeni tarz), s. 146.
2- Lem’alar (yeni tarz), s. 143.
3- Mektubat (yeni tarz), s.147.
4- Muhakemat, s. 119; Mesnevî-i Nuriye, s. 217.